

Lijden socialisten aan nationaal populisme?

 Bernard Tuytens

 Redactielid

Mis de schwing van het ogenblik niet: be-
weert achteloos dat de Europese sociaal-democra-
tie ten prooi gevallen is aan nationaal populisme!
Als gemiddelde Vlaamse intellectueel sla je de
hand tegen het voorhoofd om wat L. Tobback
met asielzoekers aanvangt. In Duitsland wees O.
Lafontaine in volle verkiezingscampagne eens-
klaps op de problemen die de 'Aussiedler'
(volksduitsers die uit Oost- en Centraal Europa
terugkeren naar Duitsland) in bepaalde regio's
opleveren. Eén plus één is twee; en twee is ruim
voldoende om van een trend te spreken. Ziehier
het vertoog voor aan de toog; socialisten spreken
alom een populistische taal. De reden daarvoor is
dat ze zich mentaal steeds meer binnen nationale
grenzen terugtrekken. Wie zich verschanst wordt
engeestig.

Klopt dat? Even nakijken. De SP deed het niet
slecht bij de jongste verkiezingen omwille van
haar sociale geloofwaardigheid. Karakterieel is O.
Lafontaine een enfant terrible dat in het verleden
bij herhaling een onbedwingbare neiging had
verder te lopen dan zijn partij wijs achtte (bij-
voorbeeld: Duitsland uit de NAVO, de SPD kan
niet groen genoeg zijn, een erg verregaande
flexibilisering van de arbeid is welkom, de één-
making mag niet al te snel doorgezet worden en
niet te veel geld ineens kosten). Zo functioneert
O. Lafontaine. Hij vertoont onmiskenbaar meer
die neiging wanneer de SPD laag scoort in de
peilingen. Dat levert hem evenwel zonder uitzon-
dering een heftige opstoot binnen zijn partij op.
Het belangrijkste probleem van de SPD is trou-
wens geenszins dat ze eensklaps veralgemeend
populistisch zou geworden zijn, het heeft veeleer
te maken met een ongebruikelijke ideeënarmoede
die al een zevental jaar aanhoudt.

Kijken we even verder. Is L. Jospin een po-
pulist? Heeft F. Vranitsky in Oostenrijk J. Haider
bekampt met een plat discours? Valt T. Blair in

de smaak omdat hij de stijl van de tabloidpers
overneemt? Heeft de ene noordse partij na de
andere de verkiezingen gewonnen door een
populistische stijl of inhoud? Zijn er van dat soort
veel te vinden in de PvdA? Noch A. Guterres in
Portugal, noch F. Gonzalez in Spanje hebben
richting populisme gelonkt om het respectievelijk
uitstekend en onverwacht goed te doen bij de
jongste verkiezingen.

Zijn de socialisten en sociaal-democraten nu
meer nationaal gericht dan eerder het geval was?
Hebben ze het aloude internationalisme tussen
haakjes gezet? De waarheid gebiedt te zeggen
dat het socialistisch internationalisme een taaie
mythe is. Er is ongetwijfeld altijd een zekere
graad van internationalisme geweest. De brigades
in het Spanje van de jaren '30 waren dat echt, de
SFIO (Section Française de l'Internationale
Socialiste) was het bij naam. Maar er schuilt enige
waarheid in de bewering dat de enige geslaagde
nationalisatie die van de socialistische partijen is.
Dat is allerminst het resultaat van een samenzwe-
ring. Partijen moeten hoe dan ook rekening hou-
den met een publieke opinie die in ruime mate
cultureel bepaald is. Een publieke opinie is - hoe
men het ook keert - nationaal. Er bestaat niet zo-
iets als een internationale publieke opinie. Elke
partij is bijgevolg tot op grote hoogte "naar bin-
nen gekeerd". Elke Europese verkiezing biedt
hiervoor een bewijs uit het ongerijmde:

Er is veel voor te zeggen "zich binnen natio-
nale grenzen terugtrekken" te definiëren als "op-
lossingen zoeken ten koste van de buitenwe-
reld". Het elk-voor-zich gaat recht tegen de ge-
wenste gemeenschappelijkheid in. In de econo-
mische politiek - bij neergang - lijkt het helaas
nog altijd een aanbevelingswaardige sport. Het
was het paardemiddel na de olieschokken van de
jaren '70 en '80: de eigen exportkansen verhogen
om de handelsbalans weer in evenwicht te bren-

gen. Daarbij werd steevast vergeten dat de eigen nationale economie uitgerekend de belangrijkste exportmarkt was voor de bureu.

Het is zonder meer een poging om de eigen problemen te exporteren, ze naar anderen door te schuiven. Doen socialisten hieraan mee? Jawel. Witboek of geen Witboek, EMU-convergentie of niet, ook socialisten laten zich nog steeds ongenereerd verleiden tot dit soort politiek dat slechts tot een collectieve verarming leidt. Het is eerder al in dit blad door anderen verdedigd: wat we nodig hebben is een transnationale keynesiaanse politiek (vraagstimulering). Maar - hoe paradoxaal het ook lijkt - het is uitgerekend de klasieke lezing van Keynes en de manier waarop die gedurende de dertig glorieuze jaren van de sociaal-democratie (van '45 tot '75) in de praktijk gebracht is, die nu remmend werkt. Hoe sterker het nationale staatsapparaat was, hoe beter voor de traditionele keynesiaanse politiek. Dit is - nu het erop aankomt Keynes boven de grenzen uit te tillen - een flinke kiezel in de schoen.

Binnenkort steekt dit blad van wal met een brede discussie over de Coppieterstekst. Wordt het een spiegelbeeld van de Petrella-lijn? Veel wetenschap en weinig kunst, een op het eerste gezicht indrukwekkende en verleidende diagnostiek gekoppeld aan een voorschrift dat nog het meest op een lauw kruidendrankje lijkt, veel analyse en weinig remedie? Ook hier zit iets scheef aan dat internationalisme. Even provocatief: Petrella demoniseert de mundialisering en creëert door die aanpak bij wie maar met een half oor luistert of slechts diagonaal leest (zowat iedereen dus) een unheimlich gevoel ten opzichte van ruimere gehelen, zeg maar angst voor het even dreigende als onbeheersbare grote. Wie de ruime

wereld veeleer als een risico dan als een kans voorstelt, lokt menselijke en intellectuele nauwte uit. Het resultaat is een terugplooiën op zichzelf (de eigen persoon of natie), innerlijke immigratie om eens een modewoord te gebruiken. Zonder al te veel moeite kan Petrella populistisch geïnterpreteerd worden. In de geest van de doorsnee lezer van zijn boodschap gaat niet zozeer het licht "think globally, act locally" op, maar is er bovenal het beeld van een kolossaal wereldwijd concurrentiefenomeen waar geen kruid tegen gewassen is.

Belangrijker dan de bevindingen van een paar onaanraakbare intellectuelen is het te weten hoe het actief middenkader dit discours leest of aanvoelt. Ik vrees: als een uitnodiging tot een besef van machteloosheid, tot moedeloosheid of tot de organisatie van de verschansing. Niet zozeer een vermeend populisme dan wel dit intellectuele discours leidt in de praktijk tot instemming met nationale egestellingen. Eurolinks durfde in de eerste helft van de jaren '90 geen Keynes op continentale schaal aan. Wanneer een populaire visie van Petrella zich in de geesten vastzet dreigt ze het ook niet meer te willen uit schrik voor de reactie van de achterban.

Dit terwijl er weinig of geen reden is om zich de claver op het lijf te jagen voor de mundialisering. Het BBP-percentage (Bruto Binnenlands Produkt) dat het rijke deel van Europa, kortom de Europese Unie zoals die er nu uitziet, naar de rest van de wereld uitvoerde is de jongste 25 jaar nauwelijks gewijzigd. Het schommelde onafgebroken tussen 6,5 en 9 procent. Het leeuwedeel van onze handel circuleert binnen Europa. Daar moeten we oplossingen zoeken en vinden.